

POSTANOWIENIE

Dnia 5 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania D. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.
o ustalenie ustawodawstwa,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 5
lutego 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 7 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ś. wyrokiem z dnia 21 marca 2017 r., sygn. akt VII U (...), oddalił odwołanie wnioskodawcy D. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. z dnia 25 listopada 2016 r. w przedmiocie ustalenia właściwego ustawodawstwa.

Wyrokiem z dnia 7 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację D. P. od powyższego wyroku Sądu Okręgowego.

Wnioskodawca D. P. zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego, a to:

a) art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.UE nr L. 166/1 z 30 kwietnia 2004 r. z późn.

zm.), zwanego dalej „Rozporządzeniem podstawowym” w zw. z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącym wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz.Urz. UE nr L 284/1 z 30 października 2009 r. z późn. zm.) - zwanego dalej „Rozporządzeniem wykonawczym”, przez jego niezastosowanie, co skutkowało uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że wnioskodawca od dnia 1 kwietnia 2016 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na terenie Słowacji oraz prowadzenia działalności na własny rachunek na terenie Polski oraz obowiązywania normy kolizyjnej w tym zakresie, wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej.

b) art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 w zw. z art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 przez jego bezpodstawne zastosowanie, mimo że sąd nie miał kompetencji do oceny charakteru pracy wnioskodawcy na terenie Słowacji;

2. naruszenie prawa procesowego, mającego istotny wpływ na wynik sprawy, a to:

a) art. 233 § 1 k.p.c. przez niedokonanie przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w przedmiotowej sprawie, w szczególności przez pominięcie niezachowania wymaganego trybu przez organ rentowy w celu wyjaśnienia wątpliwości co do marginalnego charakteru pracy wykonywanej przez wnioskodawcę, a także kwestii niezwrócenia się do odpowiedniego organu słowackiego o podjęcie stosownych działań i mimo niewyjaśnienia tychże kwestii uznanie przez Sąd drugiej instancji, iż wyrok Sądu pierwszej instancji i poprzedzająca go decyzja organu rentowego z dnia 25 listopada 2016 r. wydana została w granicach prawa.

b) art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. polegający na nieuwzględnieniu przez Sąd drugiej instancji nieważności postępowania, wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw, jako zainteresowanego w sprawie.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o:

1) uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 21 marca 2016 r., sygn. akt VII U (...), i decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. z dnia 25 listopada 2016 r. i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpatrzenia,

2) zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Skarżący wskazał, iż przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia w świetle zgłoszonych zarzutów kasacyjnych oczywista zasadność tego środka odwoławczego, a także nieważność postępowania.

Zdaniem skarżącego nieprawidłowa była ocena Sądu drugiej instancji, iż przeprowadzone przez polskie organy rentowe postępowanie było realizacją zapisów przepisów o koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego w zakresie współpracy. Sąd drugiej instancji uznał, iż organ rentowy prawidłowo ustalił, że właściwym dla wnioskodawcy ustawodawstwem jest ustawodawstwo polskie, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdził, iż organ rentowy nie przeprowadził w sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. marginalny charakter pracy najemnej. Sąd drugiej instancji w istocie oparł się wyłącznie na tym, że marginalny charakter pracy ustalony został przez organ słowacki, mimo iż nie zostały podane żadne kryteria pozwalające na przyjęcie, że wykonywana praca faktycznie nosi znamiona pracy pomocniczej, co jest niezgodne z art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Brak jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką, w tym w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, świadczył o wadliwości postępowania organów rentowych, co uzasadniało uchylenie zaskarżonej decyzji.

W sprawie brak było także jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie nieustalenia aktualnego statusu ubezpieczenia społecznego na Słowacji. Znamienne jest, iż Sąd drugiej instancji wydając zaskarżone rozstrzygnięcie w sprawie w istocie oparł się wyłącznie na tym, że instytucja słowacka nie wniosła sprzeciwu do ustalonego tymczasowo ustawodawstwa.

Brak kompetencji Sądu pierwszej jak i drugiej instancji do oceny czy praca wnioskodawcy miała charakter marginalny oraz brak dowodów świadczących o marginalności pracy wnioskodawcy i tym samym o zasadności zastosowania przez organ rentowy art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego, uzasadniał zmianę przez Sąd drugiej instancji zaskarżonego wyroku przez uchylenie zaskarżonej decyzji.

Według skarżącego, dokonanie przez organ polski zmiany w zakresie tymczasowo ustalonego ustawodawstwa ze słowackiego na polski, po otrzymaniu pisma z instytucji słowackiej, w świetle niewyjaśnienia przez tę instytucję przyczyn, dla których uznała pracę wnioskodawcy za marginalną, nie stanowiło realizacji zapisów rozporządzeń w zakresie koordynacji instytucji państw członkowskich.

Jak nadto dodał skarżący, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia także naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów procesowych, przez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenie przez Sąd drugiej instancji, iż doszło do nieważności postępowania i nieuwzględnienia tego zarzutu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem merytorycznego rozpoznania.

Skarżący wskazał, iż przyjęcie skargi do rozpoznania uzasadnia w świetle zgłoszonych zarzutów kasacyjnych oczywista zasadność tego środka odwoławczego, a także nieważność postępowania. Z uzasadnienia wniosku wynika, iż skarżący upatruje wadliwości skarżonego orzeczenia w stwierdzeniu przez Sąd – w ślad za organem rentowym – iż praca wykonywana w spornym okresie przez wnioskodawcę na terenie Słowacji miała charakter marginalny, a zatem także wykluczający podleganie wnioskodawcy słowackim ubezpieczeniom społecznym. Skarżący zarzucił także, iż dokonanie przez organ polski zmiany w zakresie tymczasowo ustalonego ustawodawstwa ze słowackiego na polski po otrzymaniu pisma z instytucji słowackiej, w świetle niewyjaśnienia przez tę instytucję przyczyn, dla których uznała pracę wnioskodawcy za marginalną, nie stanowiło realizacji przepisów rozporządzeń w zakresie koordynacji instytucji państw członkowskich.

Argumentacja skarżącego nie znajduje zrozumienia. Z treści art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego z dnia 16 września 2009 r. (Dz.Urz.UE.L Nr 284) wynika, iż to w kompetencji organu rentowego (instytucji wyznaczonej przez właściwą władzę państwa członkowskiego), a nie Sądu, mieści się ustalenie ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego. Tak też stało się w niniejszej sprawie. Polski organ rentowy ustalił pierwotnie, iż do wnioskodawcy stosuje się ustawodawstwo słowackie. Niezwłocznie zawiadomił o tym organ słowacki, który jednakże wskazane ustalenie zanegował. Organ słowacki wyjaśnił, iż w wyniku poczynionego przez siebie rozpoznania sprawy wnioskodawcy, określił charakter jego pracy na terenie Słowacji jako marginalny, a tym samym wykluczający podleganie ubezpieczeniom społecznym na Słowacji. Polski organ rentowy zaakceptował ocenę zatrudnienia wnioskodawcy, dokonaną przez organ słowacki, w związku z czym ostatecznie wydał decyzję o podleganiu wnioskodawcy polskiemu ustawodawstwu.

Sąd wydający zaskarżone orzeczenie ocenił, iż w związku z powyższym wyczerpana została procedura z art. 16 powołanego rozporządzenia. Nie znalazł także podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania.

W odniesieniu do problemu nieważności postępowania przypomnieć trzeba, iż stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. W granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji. Co do zasady Sąd Najwyższy nie jest zatem uprawniony do badania nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. Takie badanie jest możliwe tylko wtedy, gdy w skardze kasacyjnej został sformułowany zarzut naruszenia przez sąd drugiej instancji art. 386 § 2 w związku z art. 378 § 1 k.p.c., przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Przekształcenia podmiotowe w sprawie odbywać się mogą jedynie w postępowaniu pierwszoinstancyjnym (art. 391 § 1 k.p.c.), co jak przyjął trafnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04 (OSNP 2006 nr 1-2, poz. 28) dotyczy także wezwania do udziału w sprawie zainteresowanego. W

orzecznictwie przyjmuje się jednolicie, że postępowanie toczące się bez udziału zainteresowanego, dotknięte jest nieważnością, przy czym jest oczywiste, że do tej nieważności dochodzi już w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, a taka wada postępowania nie może być konwalidowana przez wezwanie tej strony do udziału w postępowaniu apelacyjnym. W razie zaistnienia takiej sytuacji sąd odwoławczy obowiązany jest z urzędu uwzględnić nieważność postępowania zaistniałą przed sądem pierwszej instancji (art. 378 § 1 k.p.c.), uchylić zaskarżony wyrok, znieść postępowanie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.) (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, OSNP 2018 nr 1, poz. 7). Sąd Najwyższy w powołanym powyżej orzeczeniu (II UK 297/15) podniósł, że skoro w takiej sytuacji Sąd Apelacyjny nie miał obowiązku wezwania do udziału w postępowaniu ewentualnego zainteresowanego, to skierowany przeciwko wyrokowi tego Sądu zarzut naruszenia art. 477¹¹ w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. nie może być uznany za uprawniony. W takiej sytuacji procesowej, zdaniem Sądu Najwyższego, trafny mógłby być jedynie zarzut naruszenia art. 386 § 2 w związku z art. 378 § 1 *in fine* k.p.c., stanowiący o obowiązku sądu drugiej instancji wzięcia pod rozagę z urzędu nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji.

W sprawie niniejszej skarżący nie powołał naruszenia art. 386 § 2 k.p.c., jednakże wskazał na naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. (w zw. z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c.).

W związku z powyższym wskazać więc można, iż Sąd Najwyższy podziela zapatrywanie Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym - wbrew pogładowi wnioskodawcy - pracodawca słowacki nie jest osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 477¹¹ k.p.c., gdyż – mając na uwadze przepisy art. 6, 15 i 16 rozporządzenia nr 987/2009 dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego - przedmiotowa sprawa nie dotyczy bezpośrednio jego praw i obowiązków (tak też powołany wcześniej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15). Sąd Apelacyjny słusznie zważył, iż skoro spór toczył się pomiędzy wnioskodawcą a polską instytucją ubezpieczeniową, to udział w procesie pracodawcy zagranicznego byłby bezprzedmiotowy. W świetle wskazanych okoliczności nie można zatem mówić o

nieważności postępowania ze względu na zaniechanie zawiadomienia spółki „M.” o toczącym się procesie.

Przechodząc zaś dalej podnieść należy, iż nie została także wykazana oczywista zasadność skargi. Sąd Ubezpieczeń Społecznych rozpoznaje odwołanie od określonej decyzji organu rentowego, przy czym przedmiot sporu ogranicza się do orzeczenia pozytywnie lub negatywnie o podleganiu ubezpieczeniom w polskim organie rentowym. Poza oceną Sądu pozostaje kwestia oceny ważności tytułu ubezpieczenia społecznego, realizowanego w innym państwie członkowskim, niebędącym miejscem zamieszkania wnioskodawcy. Nieskuteczne są zatem wszelkie zarzuty ukierunkowane na ustalenie podlegania, bądź niepodlegania, wnioskodawcy słowackiemu ubezpieczeniu społecznemu, która to okoliczność wykracza poza zakres kognicji sądu i właściwości polskiego organu rentowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15). W istocie, Sąd polski nie ma możliwości stosowania prawa krajowego obowiązującego na terenie innego państwa członkowskiego i oceny w świetle tamtejszych przepisów stosunku pracy wnioskodawcy.

Inaczej mówiąc, polski Sąd nie był władny stwierdzić, iż instytucja słowacka dokonała błędnej, niewystarczającej oceny zatrudnienia wnioskodawcy. Nie znalazł także podstaw, by zakwestionować wyczerpanie trybu z art. 16 powoływanego rozporządzenia, skoro organy rentowe porozumiały się ze sobą i ostatecznie zajęły wspólne stanowisko w sprawie.

Mając to na względzie, należało orzec jak w sentencji.